

ШЕЛЕСТОВА Л.В.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

На сучасному етапі розвитку суспільства особливого значення набувають питання вдосконалення мовленнєвої культури особистості. Мовлення є частиною загального розвитку особистості, а навички володіння грамотним зв'язним мовленням – професійною потребою в багатьох сферах суспільного життя. Тому навчання рідній мові є одним із важливих завдань дошкільної освіти.

Розвиток мовлення дитини в новій редакції Базового компонента дошкільної освіти справедливо подано як один з основних освітніх напрямів. Причому акцент зроблено не на розв'язанні окремих завдань, а на цілісному підході до формування мовленнєвої компетентності (в єдності всіх її складових) як одного з ключових критеріїв та водночас вагомої умови становлення мовленнєвої особистості дошкільника. У Базовому компоненті дошкільної освіти (Державному стандарті дошкільної освіти) наголошується на взаємопов'язаності та взаємозалежності всіх складників мовленнєвої компетентності: фонетичного, лексичного, граматичного, діалогічного, монологічного. Формування відповідних умінь має втілюватись у різних формах і видах мовленнєвої комунікації.

Формування мовленнєвої компетентності дитини у площині оволодіння нею основами грамоти передбачає розвиток у неї: здатності до фонематичного сприйняття, звукового аналізу елементів мови, готовності до письма, друкування і читання свого імені та простих слів. Для цього дитина має бути обізнана з літерами як знаками передачі звуків на письмі, знати звукові назви літер, мати поняття про склад, слово, речення тощо. Схвально те, що означений документ передбачає залучення батьків до розвитку мовленнєвої компетентності дитини в оволодінні основами грамоти: підтримки ними інтересу дитини до друкованого слова, спонукання до читання коротких слів: назв різних об'єктів, з якими дитина зустрічається під час прогулянок; слів у текстах на сторінках книжки тощо.

Одним із засобів вирішення поставлених у Базовому компоненті дошкільної освіти завдань є авторська методика Л. В. Шелестової «Розвивальне читання», яка передбачає спеціальне, науково обґрунтоване залучення до читання дітей дошкільного віку й базується на психолого-педагогічних даних про сенситивність цього

вікового періоду. Згідно з положеннями цієї методики розвиток малят (інтелектуальний, мовленнєвий, чуттєвої сфери, сенсорики, моторики тощо) поєднується із задоволенням їхніх потреб та інтересів. Перед дошкільниками не ставиться завдання якнайшвидше оволодіти технікою читання, а в ігровій, привабливій для малят формі педагоги формують позитивну мотивацію до оволодіння елементами грамоти, викликаючи позитивні емоції, радісний настрій, бажання виконувати ігрові вправи та завдання, грати в цікаві ігри. За допомогою різних видів діяльності (малювання, ліплення, конструювання, аплікації, співу, танців) діти виконують пізнавальні завдання і одночасно навчаються читання.

За допомогою робочого зошита Л. Шелестової «Вчимося читати», який має гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України», діти легко і з цікавістю навчаються читати. Запропоновані ігрові завдання діти виконують природно, невимушено, з цікавістю і бажанням досягти результату. Адже жартівливий вірш, ігрова ситуація, загадковість сюжету, поетичні мініатюри спонукають дитину до дії, вселяють оптимізм, позитивні емоції, впевненість у собі. Вдало підібрані завдання розширюють знання дітей про навколишній світ, розвивають логічне мислення, збагачують активний і пасивний словник малят, розвивають фонематичний слух, мовленнєве дихання, дрібну моторику, пам'ять, увагу. Граючись, діти закріплюють знання про кольори та їх відтінки, предмети побуту, навчаються класифікувати предмети, систематизувати та аналізувати, роблять перші висновки.

Щоб викликати більший інтерес дітей до знайомства з літерами та складами, дорослі долучають їх до виготовлення ігрового матеріалу. Діти з радістю вирізають, наклеюють склади на «рибки», «листочки», «мушлі» тощо. В процесі гри з літерами та складами діти постійно повторюють їх, конструюють слова зі знайденими їм складами, придумують чистомовки на заданий склад, підбирають до слів рими, вигадують цікаву історію, яка завершується читанням.

Парціальна програма «Розвивальне читання» за авторською методикою Л. Шелестової «Розвивальне читання» розроблена відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту» та Базового компоненту дошкільної освіти в Україні.

Мета програми:

навчання читання дошкільників, формування позитивного ставлення до цього процесу й до пізнавальної діяльності загалом; удосконалення навичок різних видів діяльності (ігрової, комуні-

кативної, продуктивної); розвиток емоцій та мотивації; збагачення словникового запасу та розширення уявлень про навколишній світ; розвиток дрібної моторики.

Завдання програми:

- створити необхідні умови для проведення роботи з дошкільниками за авторською методикою Л. Шелестової «Розвивальне читання»;
- ознайомити із сутністю ігрових дидактичних завдань, вправ, ігрових ситуацій відповідно до робочого зошита «Вчимося читати»;
- сприяти інтелектуальному розвитку дітей засобами інтелектуальних завдань, вправ, ігор;
- сприяти об'єднанню дітей у колектив у процесі спільної мовленнєвої діяльності;
- розвивати мовленнєво-творчі здібності, формувати відповідні уміння і навички злитого читання;
- удосконалювати артикуляцію звуків та автоматизувати їх вимову у складах, словах, фразах;
- розвивати фонематичний слух у дітей під час виконання ігрових завдань.

Зміст роботи:

- ознайомлення дітей з літерами, що позначають голосні звуки;
- ознайомлення дошкільників з літерами, що позначають приголосні звуки;
- формування вміння утворювати відкриті та закриті склади;
- формування вміння злитого читання односкладових, двоскладових та трискладових слів;
- формування вміння старших дошкільників читати словосполучення, речення, короткі тексти.
- Програма базується на таких основних дидактичних принципах:
- науковості (відповідності навчально-пізнавального змісту рівню розвитку сучасної науки);
- систематичності та послідовності (здобуттю знань у системі та певній логічній послідовності);
- доступності та врахування вікових особливостей (добір змісту, методів та засобів навчання здійснюється з опорою на психолого-фізіологічні особливості дітей дошкільного віку; матеріал подається в доступній для розуміння дітьми дошкільного віку формі);

- варіативності (можливість дитини здійснити власний вибір щодо вирішення завдання та проявити творчість);
- наочності (підкріплення теоретичних знань ілюстраціями);
- єдності навчання, виховання та розвитку (розвитку особистісних якостей, здібностей, емоційної сфери, мотивації тощо у процесі навчання);
- зв'язку з практичною діяльністю та реальним життям (використання набутих знань у реальних життєвих ситуаціях).

Основні форми та засоби:

1. Практичні дії.
2. Дидактичні ігри та вправи.
3. Малюнки.

Основні методи роботи:

1. **Словесні** – пояснення, розповіді, бесіди, використання художнього слова.
2. **Наочні** – використання демонстраційних карток, природного побутового матеріалу.
3. **Практичний метод** – дидактичні ігри, вправи, вправляння.

Парціальна програма «Розвивальне читання для дошкільнят» відповідає віковим особливостям дітей дошкільного віку. Зміст навчання побудований відповідно до навчальної, виховної та розвивальної мети і відповідає таким критеріям: значущість для розвитку дитини, відповідність стану розвитку культури і суспільства, доступність (звільнення від занадто складного і другорядного матеріалу), відповідність віковим особливостям дітей, забезпечення одиницями змісту можливостей для формування уявлень про природу, культуру, суспільство, людину.

Зміст навчання читання має такі інновації:

- збагачення тематичного спектру лексики з природи, культури, людини, суспільства;
- збагачення емоційним, особистісно значущим матеріалом – малюнками, цікавими за тематикою текстами, привабливими видами діяльності;
- містить лексичний матеріал та ілюстрації, що дає змогу поєднувати логічне та образне мислення у процесі пізнання;
- містить знайому та незнайому лексику, що дає змогу розкрити сутність нових понять;
- зміст речень та текстів орієнтований на встановлення зв'язків між явищами навколишньої дійсності;

- урізноманітнено за рахунок використання доступних для дітей форм подачі пізнавальної інформації: загадок, прислів'їв, речень, дитячих віршиків тощо;
- оптимально дозовано з урахуванням вікових особливостей дошкільників;
- лексика та малюнки використовуються з метою керування емоційно-змістовим сприйманням дитини;
- до змісту завдань входять близькі дітям персонажі та ситуації;
- у формулюванні завдань реалізовано принцип добровільності.

Зміст структуровано і відображено у робочому зошиті «Вчимося читати» (частина 1) у такий спосіб: спочатку діти ознайомлюються із літерами, які позначають голосні звуки; потім вчать читати відкриті склади та починають утворювати із них і читати прості слова; далі діти опановують склади, що містять йотовані літери, м'який знак та апостроф. Насамкінець діти вчать читати закриті склади та склади зі збігом приголосних.

Друга частина робочого зошита «Вчимося читати» є продовженням першої, однак зміст завдань з навчання читання уже значно складніший. Зміст структуровано за такими розділами: «Я. Я та інші», «Що я споживаю», «В оселі й поза нею», «Гра і мистецтво», «Час», «Планета Земля», «Рослини, гриби, тварини». Кожен розділ містить кілька тем, які є основою для навчання читання та для розмови з дітьми про різноманіття й багатство світу, в якому ми живемо. Опрацьовуючи кожен із тем, вони вчать читати різні за складністю мовленнєві одиниці: спочатку – слова, потім – словосполучення, далі – речення, насамкінець – невеличкі тексти, віршики чи загадки.

Освітні завдання розподіляються на кожен вікову групу з тематикою занять відповідно до робочого зошита «Вчимося читати». Кількість занять складає: для дітей 4-го року життя – 36 інтегрованих занять на рік (1 заняття на тиждень) тривалістю 15–20 хв.; для дітей 5-го року життя – 37 інтегрованих занять на рік (1 заняття на тиждень) тривалістю 20–25 хв.; «Вчимося читати» II частина для дітей 6-го року життя – 42 інтегрованих заняття на рік (1 заняття на тиждень, решта занять для індивідуальної роботи з дітьми, на вибір педагога) тривалістю 25–30 хв. Опрацювання кожної теми доцільно здійснювати на спеціально організованому занятті та у повсякденному житті, під час індивідуальної роботи та вдома з батьками.

Мета, завдання, зміст навчання можуть бути реалізованими у процесі організованої освітньо-пізнавальної діяльності з дітьми

дошкільного віку як у груповій, так і в індивідуальній роботі. При організації процесу навчання читання у групі авторська методика передбачає поєднання фронтальної та індивідуальної роботи. Педагог залучає до виконання завдань усіх дітей, водночас кожна дитина працює самостійно у робочих зошитах «Вчимося читати» (частина 1 та 2). Такий підхід забезпечує більш усвідомлене отримання знань та формування навичок читання.

Організована навчально-пізнавальна діяльність включає серію інтегрованих, комплексних, комбінованих, сюжетних, бінарних занять та ігор-подорожей, мандрівок. Структура індивідуальних, групових занять визначається відповідно до поставлених завдань конкретного заняття; норм і вимог щодо тривалості заняття в певній віковій групі; необхідності послідовно оволодіти навичками читання тощо.

Задля підвищення продуктивності дітей та їхнього всебічного розвитку доречно:

- створювати ігрові ситуації для розвитку творчих здібностей дітей;
- використовувати дидактичні ігри та вправи для активізації розумової діяльності дітей;
- використовувати художню літературу для підтримання стійкого інтересу дітей до навчально-пізнавальної діяльності;
- організувати пальчикову гімнастику перед початком роботи з пластиліном, глиною тощо для поліпшення рухливості пальців;
- використовувати малюнки для поліпшення засвоєння матеріалу та закріплення його впродовж вивчення наступних тем;
- організувати фізкультхвилинки під час занять для переключення діяльності та для зняття втоми.

Невід'ємною частиною та доповненням цієї Програми є методичні посібники: «Розвивальне читання для дошкільнят». *Конспекти занять за посібником Л. В. Шелестової «Вчимося читати» (ч. 1), 4-й рік життя*; «Розвивальне читання для дошкільнят». *Конспекти занять за посібником Л. В. Шелестової «Вчимося читати» (ч. 1), 5-й рік життя*; «Розвивальне читання для дошкільнят». *Конспекти занять за посібником Л. В. Шелестової «Вчимося читати» (ч. 2), 6-й рік життя* за загальною редакцією Л. В. Шелестової.